

Nr 313.

Av herr **Ström, Fredrik**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för personalen vid serafimerlasarettet och karolinska sjukhuset m. m.

Vid övertagandet av serafimerlasarettet tillför sig staten en helt ny kategori anställda: den underordnade läkarpersonalen vid ett kroppssjukhus. I samband härmed uppstå naturligtvis en del principiella och nya spörsmål, vilkas lösning man väntat sig finna i Kungl. Maj:ts proposition (nr 272). Efter genomläsande av statsrådets uttalanden rörande de underordnade läkarna — sidorna 65—68 — vinner man emellertid icke full klarhet i fråga om denna personals ställning. Storleken av lönen är bestämd, men de allmänna anställningsvillkor, vilka ju mera karakterisera anställningformen än vad den pekuniära ersättningen gör, beröras icke alls. Om dessa utsäges endast, att frågan härom »icke torde böra i detta sammanhang närmare beröras, utan lär böra av Kungl. Maj:t i sinom tid tagas under närmare omprövning». Ett riksdagens bifall till propositionen i nu föreliggande form blir sålunda till sin innebörd oklart, såväl administrativt som ekonomiskt.

Oklarheten ökas efter studium av handlingarna i ärendet, i vilka olika instanser framfört vitt skilda synpunkter på de underordnade läkarnas såväl anställningsform som lönevillkor. De sakkunniga, karolinska sjukhusets direktion, karolinska institutets lärarkollegium, universitetskanslern, statskontoret och riksräkenskapsverket ha yttrat sig i frågan, och med undantag för kanslern, som instämmer med kollegiet, råder full oenighet på de flesta punkter och kanske allra mest på dem, som av statsrådet skjutes åt sidan för framtida övervägande. Endast i ett stycke ha samtliga — med undantag för statskontoret — varit ense: relationen mellan anställningsform och anställningsvillkor kan icke bli den vedertagna. Tjänsteställningen blir så att säga lägre än den som anställningsvillkoren skulle berättiga till. I statskontorets uttalande föreligger större konsekvens; ämbetsverket anser nämligen, att det statliga lönesystemet icke får sönderbrytas, men resultatet av denna positions intagande blir rent negativt, det vill säga ett provisorium i avvaktan på förnyad utredning.

Svårigheterna att finna en samlande lösning av det problem, som förstatligandet av den underordnade läkarpersonalen innebär, bottnar i den till grund för alla senare uttalanden liggande sakkunnigutredningen, som brister i principiell klarhet och som därför icke varit ägnad för direkt utbyggnad. De sakkunniga föreslå, att läkarpersonalens *allmänna förmåner* skola i hudsak bli lika med extra ordinarie statsanställdas, men *tjänsteställningen* anses skola vara extra statsanställdas. Förmånerna komma härigenom att i

huvudsak bli undantagsförmåner, och det kan synas diskutabelt, huruvida detta förhållande är lyckligt, dels ur de anställdas egen, dels, och i synnerhet, ur statens synpunkt. För de anställda uppkommer risken att vid en framtida konflikt mellan förmåner och tjänsteställning den senare skall avgå med segern; för staten uppstår faran av ett måhända olägligt prejudikat, som i sig innebär ett frö till ovan nämnda konflikt. Dessa synpunkter hava beaktats av åtskilliga remissinstanser ävensom av läkarna själva.

Orsaken till att de sakkunniga föreslå extra ordinarie förmåner och extra tjänsteställning är tydligen att söka i den omständigheten, att med extra ordinarie anställning är förknippad pensionsrätt. Det har syns de sakkunniga olämpligt att ålägga de underordnade läkarna pensionsavdrag. Då emellertid den härigenom uppkommande inkomstminskningen skulle kunna kompenseras genom en höjning av lönen — det kan anmärkas att de sakkunnigas löneförslag var så lågt, att det av senare instanser i vissa stycken reviderats ganska kraftigt uppåt — torde förhållandet väl snarast vara det, att själva pensionsrätten icke ansetts vara lämplig. Karolinska sjukhusets direktion håller före, att sådan rätt icke kan komma i fråga, och anför som skäl bland annat, att de ifrågavarande tjänsterna äro passageplatser, som vanligen ej innehas under mera än 6 à 7 år och att vid avslutandet av verksamheten på serafimerlasarettet de flesta underordnade läkarna övergå i annan tjänst än statens.

Med hänsyn till dessa förhållanden kan pensionsrätten onekligen synas vara av mindre värde för de anställda, med undantag naturligtvis för det fall, att vederbörande skulle avlida under den tid han arbetar på sjukhuset. Det kan dock anses vara diskutabelt, huruvida den måste betraktas som så otänkbar i detta sammanhang att den därmed förenade e. o. anställningen till varje pris måste undanskjutas och härigenom de besvärliga konsekvenserna med en rad undantagsförmåner måste uppkomma. Rent principiellt föreligga inga hinder för tillämpande av pensionsrätt i fall av föreliggande art. Ett avbrytande av statstjänst är i pensionsbestämmelserna förutsatt som möjligt, och förfaringssättet med uppskjuten livränta finnes att tillgå. Emellertid torde väl de anställda själva icke betrakta rätten till pension som oundgänglig — icke heller lär väl pensionsavdraget vara eftertraktat. Även om man alltså anser, att pensionsrätt bör vara förbehållen dem som åtminstone med sannolikhet kunna bli stadigvarande i statens tjänst, torde detta dock icke behöva hindra ifrågavarande läkares placering i extra ordinarie ställning. Undantagsbestämmelser måste tydligen skapas under alla förhållanden, och man skulle då lika lätt kunna tänka sig en extra ordinarie anställd utan pensionsrätt som en extra anställd med en extra ordinaries förmåner minus pensionsrätten. Staten komme ju i det förra fallet icke att bereda större utan fastmera mindre förmåner än normalt.

Beträffande de tilltänkta förmånernas beskaffenhet, ha de sakkunniga som nämnts föreslagit sådana som i huvudsak motsvara extra ordinarie an-

ställning, direktionen för karolinska sjukhuset, lärarkollegiet och kanslern likaså. Orsaken härtill är att söka i arbetets egenart, de arbetandes långa utbildning och sist men icke minst i de på lasarettet nu rådande förhållandena. Det har nämligen från flera håll förutsatts, att statens övertagande av serafimerlasarettet icke skall medföra en försämring av de anställdas villkor, och man har av den anledningen icke kunnat besluta sig för att konsekvent placera de ifrågavarande läkarna som extra statsanställda. För närvarande äro de underordnade läkarna tillerkända en månads semester vid årsförordnande, alla underläkare och amanuenser ha rätt till fri kost, vissa ha rätt till bostad, och samtliga ha rätt till tre månaders fri sjukvård på sjukhuset. (Däremot ha inga underordnade läkare någon som helst lön under sjukdom, till skillnad från den underordnade sjukvårdspersonalen.) Nämda förmåner ha samtliga medgivits av Kungl. Maj:t i olika brev, alltsedan det i reglementet för lasarettet bestämts, att lasarettets tjänstemän, omfattande huvudsakligen läkarna, skulle underställas Kungl. Maj:ts bestämmande i vad beträffar förmåner. Kungl. Maj:t har sålunda fattat ställning i var och en av med dessa förmåner sammanhängande frågor och i varje enskilt fall, vadan anledning att härvidlag företaga ändringar har saktats. Som synes, motsvara dessa förmåner i huvudsak dem som tillkomma extra ordinarie statsanställd, särskilt med hänsyn till semesterförhållandena. Sjukledighetsförhållandena äro egenartade: de äro vad löneförmånerna under sjukdom angår de sämsta tänkbara, och en förbättring är här ofrånkomlig. Det kan med skäl anses förvånande, att staten under redan många år undanhållit de underordnade läkarna varje som helst lön under sjukdom, och det förefaller som om ifrågavarande kategori med hänsyn till de risker för sin hälsa som den löper, snarast borde tillerkännas de bästa sjukledighetsvillkor staten har att erbjuda och icke de sämsta. Även detta förhållande talar starkt till förmån för extra ordinarie anställning, som normalt erbjuder bättre sjukledighetsvillkor än vad extra anställning gör. Sålunda är löneavdraget under sjukdom för den förra kategorien (A-avdraget) betydligt mindre än för den senare (B-avdraget): i 20:e löneklassen t. ex. 3:50 mot 5:90, för dag räknat. — Om lönen föreslås att utgå som bruttolön i enlighet med statens allmänna strävan på detta område, bortfaller frågan om fri kost. Rätten till bostad är teoretiskt begränsad till ett fåtal platser och i praktiken till ett ändå mindre sådant, enär lasarettet icke förfogar över tillräckliga utrymmen och hyresersättning icke utbetalas utom till de två regnelliska stipendiaterna i enlighet med donationsbestämmelserna.

Med beaktande av vad som nu anförts kommer man sålunda närmast fram till den inställning, som tagit sig uttryck i lärarkollegiets och universitetskanslerns utlåtanden, alltså att ifrågavarande underläkare samtliga böra erhålla extra ordinarie anställning. Med bibehållande av nu utgående semesterförmån skulle dessa utan vidare undantagsbestämmelser kunna inrangeras i sagda kategori; även statskontorets krav på det statliga lönesystemets

osönderdelbarhet skulle därmed i det närmaste tillfredsställas. Om man emellertid ovillkorligen anser, att pensionsrätten bör förbehållas blott åt mera permanent statsanställda, skulle utan olägligt prejudicerande konsekvenser ett undantag naturligtvis här kunna göras i den riktningen, att denna rätt bortfaller. Det statliga lönesystemet kan härigenom icke anses bli allvarligt läderat. Även om pensionsrätten undantages, blir ifrågavarande läkarpersonals ställning i systemet följdriktigare, särbestämmelserna färre och de formella förhållandena mera i samklang med de reella, utan att vad härmed vinnes medför någon väsentlig skillnad ur statsfinansiell synpunkt. I detta fall skulle man dessutom kunna anse de föreslagna, något bättre semestervillkoren som en kompensation för utebliven pensionsrätt, och man skulle icke behöva överväga en löneförbättring motsvarande pensionsavdraget.

Med anledning av ovanstående får jag hemställa,

att riksdagen måtte för sin del besluta att tilldela de vid serafimerlasarettet arbetande underläkarna och amanuenser-na extra ordinarie tjänsteställning, med bibehållande av nu utgående semesterförmåner men utan pensionsrätt.

Stockholm den 10 april 1937.

Fredrik Ström.